

COMUNICACIÓ

Andreu Grau (URL): *La natura en Ramus*

Tres són els sentits del terme llatí *natura* que ens interessa destacar en la filosofia de Petrus Ramus (1515-1572): (1) naturalesa com a precedent d'art; (2) naturalesa com a oposició a allò artificial i accidental; i (3) natura com a física.

1. En el *De oratore* de Ciceró, Crassus havia manifestat que l'eloqüència no havia sorgit de l'art, sinó l'art de l'eloqüència. Aquesta es presentava com l'element primari i natural en la facultat de l'orador. Al llarg de l'Edat Mitjana, sia per la influència del neoplatonisme o del platonisme agustinianà, la dicotomia naturalesa-art fou preliminar en algunes lliçons sobre les arts liberals: es parla de memòria natural (do de la naturalesa) i de memòria artificial (assolida gràcies a la pràctica ordenada de les regles de l'art). En un dels Bestiaris medievals catalans, llegim: «E és ben ver, segurament, que om pot anomenar lo seny e la sciència, so és, lo seny, natural, e la sciència, accidental.» En les primeres edicions de la *Dialèctica* (1543), Ramus va distingir la dialèctica natural de la dialèctica artificial: la naturalesa de l'art. Hi havia una força natural que permetia actuar l'ésser humà de manera lògica davant de les circumstàncies vitals. La naturalesa, com l'eloqüència, és la primera i principal part de la dialèctica, la qual remet íntegrament a la intel·ligència humana, entesa com a quelcom essencial, original i propi de l'ésser humà. L'home, pel sol fet d'ésser home, és ja dialèctic. La dialèctica natural, des d'aquest punt de mira, és allò que fa que l'ésser humà es desenvolupi com a ésser humà; és un tret característic seu, i, per tant, pot equiparar-se a les diverses maneres de capir la nostra realitat humana. Així, enginy, raó i pensament, des d'aquesta perspectiva, són reiteracions del que avui entenem per intel·ligència natural.

2. En la *Dialèctica*, en considerar les causes en l'apartat dedicat a la *inventio*, entre altres divisions de la causa eficient, Ramus admet la de (a) *per se* i la de (b) per accident. La primera es subdivideix en: (aa) per naturalesa i (ab) per consell; i la segona, en: (ba) per necessitat i (bb) per fortuna. El que és per naturalesa, com el moviment dels vents, s'oposa al que és fet per art (*consilio*).

En tant que part de la divisió *per se*, la causa eficient natural també s'oposa a les causes accidentals. La necessitat, per al nostre autor, és la causa per accident obligada a la força a un efecte concret, mentre que la fortuna és la causa per accident disposada al seu efecte sense cap determinació violenta. El que té un origen natural s'oposa a l'artificial i a l'accidental, sia aquest darrer necessari o fortuït.

3. En les *Scholae Physicae*, Ramus va sostenir que la *Física* d'Aristòtil era més una especulació de conceptes lògics que no pas una exposició dels autèntics elements naturals. La natura és el natural concret, que s'oposa íntegrament al conceptual abstracte, conscient i ordenat; per això, la física de l'Estagirita no és una física real, sinó l'artifici per a una lectura de la realitat, com la dialèctica artificial. En una línia metodològica semblant a la de l'ontologia del concret de Guillem d'Ockham, Ramus entendreà la física com l'estudi particular dels individus naturals: el cel, els meteors, els minerals, les plantes, els arbres, els peixos, les aus, els mamífers i els homes.

Conclusions. El natural és el que succeeix o passa en un estat primari, tant en el món mental (naturalesa oposada a art, en el cas de la dialèctica), com en el món físic (individus naturals, en el cas de la física). En això, Ramus no semblava lluny d'Aristòtil, qui afirmava que la natura és el que és i que l'art és l'accidental. L'exposada divisió de la causa eficient ens ha dut inevitablement al camp de la física: la causa eficient natural, des del terreny de l'argumentació lògica, només pot remetre, per a la seva veraç comprensió, al que de debò és natural, és a dir, al físic. En tots sentits, la *natura* sembla ésser allò que determinarà la ciència i allò del qual haurà de versar la ciència; així, la dialèctica natural serà la causa de l'artificial, i la missió d'aquesta serà polir aquella; i només l'existència física de l'home com a ésser viu i, a la vegada, per causa eficient natural, com a ésser pensant, haurà de garantir la possibilitat d'un discurs sobre la natura, el qual, naturalment, només podrà fer-se des de la dialèctica.